

Tisztelt közönség, hölgyeim és uraim!

Majdnem fél évszázaddal ezelőtt festette Paulovics László egyik főművét, az Előszobák kellékei című alkotását. A képen nagy, csarnokszerű teret látunk, passzázsszerű képződményt, amely a mozgásra, helyváltoztatásra utal, de a világnak egy olyan pontjára is, amely törekvéseinket, irányváltásainkat meghatározza. A falak nyers téglákból épültek, s azon túl, hogy emlékeztetnek Ország Lili korai transzcendens tereinek minőségére, egyfajta kapcsolódási igényt is jeleznek az egyetemes művészet nagy irányzataihoz, elsősorban a kései szürrealizmushoz, amely szándék két évtizeddel korábban Párizsban Reigl Judit vagy Hantai Simon törekvéseit is meghatározta. A kép legizgalmasabb része mintegy kollázsszerűen jelenik meg a térben, ez ad helyet az előszoba kellékeinek, azaz a görbebotoknak, amelyeket tulajdonosaik az esernyőkhöz hasonlóan az ajtón belépve leraknak. Induláskor viszont újra magukhoz vesznek, hogy folytassák ki tudja honnan hová vezető útjukat.

Amikor e képet festette Paulovics László még nem tudhatta, hogy mennyire jelképszerű lesz ez a kép alig egy évtized múlva az ő pályája felől tekintve is. A szatmárnémeti színház díszlet- és jelmeztervezőjeként termékeny művészi-szellemi közösségben élt, dolgozott, s festői, grafikus tevékenységét is érzékeny figyelemmel kísérte a közönség valamint a partiumi, erdélyi, magyarországi magyar s nem mellesleg a román kritika is. Alig egy évtizede végezte el a kolozsvári Ion Andreescu képzőművészeti akadémiát, ahol igazi mesterre talált Kádár Tibor személyében. „Nem szerette a szép rajzokat, csak az izgalmasan szárnyaszegett és jól szerkesztett munkákat. Mondása volt többek között, hogy úgy kell rajzolni, hogy égesse a szájunk szélét, tehát koncentráljunk erősen! Nagy belső tűz lobogott benne, és aki figyelt rá, megkapta tőle azt a lángot. Ő volt az a meghatározó személyiség, akinek a hatása a pályán tartott.” emlékezett később mesterére Paulovics László, aki a termékeny, majd a Ceaușescu-diktatúra fokozódásával egyre elviselhetlenebbé váló szatmárnémeti évek után a nyolcvanas évek közepén családjával együtt Németországba emigrált, ahol a veszfáliei Iserlohn városában talált otthonra és a szomszédos Barendorfban tágas műteremre. Frissen érkezett partiumi magyar művészként gyorsan elfogadtatta magát, komoly gyűjtőköre alakult ki, alig több mint egy évtized múlva mégis visszahúzta a szíve a Kárpát-medencébe, abba a lelki-kulturális közösségbe, amelyben elindult. Mint annyi más Erdélyhez, Partiumhoz kötődő művész ő is Szentendrét választotta, s azóta is ott dolgozik. Ha Szentendre valóban a festők városa, Paulovics Lászlónak köszönhetően a kilencvenes évek közepe óta még inkább annak mondhatjuk, életműve jelentősége felől tekintve nem véletlenül jelentette meg tíz évvel ezelőtt a Ferenczy Múzeum a róla szóló monográfiát, régi pályatársak, barátok, Kántor Lajos, Kocsis István írásaival, Hahn Ferenc bevezető tanulmányával. A néhány éve elhunyt Hahn Ferenc, aki szintén a térség szülötte, tanulmánya végén a Paulovicsal majdnem egy korosztályhoz tartozó Pernecky Géza szép kifejezését idézi, amikor a művészet Pávakertjéről beszél, amely olyan hatalmas, hogy szinte bejárhatatlan. „Van művész, aki – karakterének megfelelően – egy vagy két ösvényt jár be, írja Hahn Ferenc, (míg) Paulovics hol derűsen, hol komoran sétál e tágas birodalomban.”

Bottal vagy bot nélkül a művész máig folytatja e sétát, lelkiállapotainak a változásairól a legmeggyőzőbben talán önarcképei beszélnek. A katalógus borítóján is látható önportré a figyelő, az emberi-művészi környezetet szüntelenül tanulmányozó, a benyomásokat pontosan rögzítő alkotóról beszél, az Önarckép sötétben, még az emigráció előtt festett mű a szinte elviselhetetlen feszültségről, amelyben annyi más embertársához hasonlóan azokat az éveket megélte. Ha ez a két kép magáról a művésztől árul el kulcsfontosságú tudnivalókat, a kiállítás egésze a művészi pálya majd hatvan évét tekinti át. Ahogyan a tárlat címe is mondja: amit látunk, az válogatás egy életműből, 1960-2018 között, ami arra is utal, hogy ha nem is a jéghegy csúcsa, de mindenképpen csak a festmények, grafikák egy része, ami a falra kerülhetett. Kerámikusi tevékenységét csak jelezheti az összeállítás, a színházi tervezőre néhány plakát, az illusztrátori, az író kortársak tevékenységével összekapcsolódó munkásságról néhány könyv, folyóirat beszél.

Mindenképpen imponáló ez a termékenység, ez a sokrétűség, megragadó ez a legkülönbözőbb irányokba nyitott művészi, mondhatni próteuszi alkat, a száz alakban való újjászületés képessége. „Állandóan küzd benne a korszerűségekre való törekvés az őszinteséggel, viaskodik a grafika a festővel, a tudatosság, a céltudatos témaválasztás, a kidolgozás meg a belülről jövő spontán játékkal“ – írta Paulovics Lászlóról Szócs István, a művész sokoldalúságát, művészetének összetettségét hangsúlyozva. Miközben azonban magunk is érzékeljük, milyen termékeny párbeszédet folytatnak egymással a különböző műfaji, esztétikai, érzelmi minőségek, e párbeszéd lefolyására, az eredményre kíváncsian az idő múlásával egyre nagyobb figyelmet szentelünk a megegyezéseknek, az egymást erősítő értékeknek, amelyek Paulovics László munkásságának különböző területeit, s azokon belül is különböző periódusait jellemzik. Nagy utat tett meg Szatmárnémetitől Németországon át Szentendrőig, pályája különböző szakaszaiban más-más került előtérbe – a színházi díszlet-, illetve jelmezterv, a murális műfajok, majd 1985-ös Németországba való költözése után a festészet és az autonóm grafika, hogy később visszatérjen a tervezéshez is, bármihez is nyúlt azonban, művészetét a következetesség jellemzi. Az első másfél évtizedben jelentős hatást gyakorolt rá a pop art, a kollázs, a szürrealizmus, majd a németországi években érdeklődése egyre erőteljesebben fordult a lírai absztrakció, a gesztusfestés, az írásképek képalkotó elemekként való alkalmazása felé, hogy szentendrei letelepedése után intenzíven kezdje foglalkoztatni a táj mint téma, mint ihlető forrás, valamint a csendélet. Mindez azonban nem kizárja, hanem feltételezi, kiegészíti egymást. „Az én munkásságom egységes, az alapfelfogásom nem változott az évtizedek folyamán. Próbálok mindig következetes maradni” – fogalmazott ezzel kapcsolatban a hetvenedik születésnapja alkalmából Szatmárnémetiben rendezett tárlata megnyitójakor. Ez az egységesség azóta is jellemző rá, ihlessék műveit komor erdélyi tájak vagy a nagyváros atmoszférája, mozgalmassága, később Szentendre architektúrája. Minden korszakában közel álltak hozzá a történelem mélye felé vezető mitológiai témák, a foglalkoztatta a keresztény ikonográfia megújításának a lehetősége, a reformáció ötszázadik évfordulóján különösen fontosnak tűnik Báthory István erdélyi fejedelmet és lengyel királyt ábrázoló festménye, és nem csak a történelmi portréfestészet hagyományainak a megújítása, de az

erdélyi vallásszabadság apropóján a hitek, meggyőzések egyenrangúsága felől tekintve is. A magyar história évszázadainak hősei, helyszínei mellett saját életének helyszínei is felbukkannak képein, s persze a kortárs, XX. századi erdélyi magyar művészet, irodalom jeleseinek a portréi is, Kós Károlytól Páskándi Gézáig. Egyik legfontosabb grafikai sorozatát az 1956-os magyarországi forradalomnak szentelte, amely, a határon túl néhány kilométerrel élő művésznövendékként az ő forradalma is volt. Gyakran foglalkoztatják nonfiguratív művek kompozíciós problémái, illetve az a folyamat, amelynek során a közvetlen természeti élmény a festői képzeletnek köszönhetően absztrahálódik, a legfontosabb elemekké tömörül, s olyan eruptív erővel jelenik meg, mint például a Terjedés című alkotáson. Ez a mű a legújabb, 2017–18-as alkotások közé tartozik. Ennek a címe is beszélő cím, mint az elején említett képé. Paulovics László művészetének egységességéről, az évtizedeket átívelő folyamatokról több jelentős kiállításon kapott képet az érdeklődő az utóbbi évtizedben, legutóbb a kolozsvári Szépművészeti Múzeumban rendezett gyűjteményes kiállításán. Ahogyan azonban az említett Terjedés című vászon is jelzi, a Vigadó Galéria mostani, elsősorban festményeket és grafikákat felvonultató tárlata nemcsak a visszatekintésre, összegzésre ad alkalmat a művész 80. születésnapja alkalmából, hanem, lévén, hogy egészen új művek is szerepelnek, a már megszületett értékek továbbiakkal való gyarapításának a lehetőségét is ígéri. Ehhez azt hiszem, mindannyiunk nevében kívánhatok sok erőt, egészséget Paulovics Lászlónak.

Köszönöm figyelmüket.

P. Szabó Ernő